

Per in'Europa da regiuns

Il scriptur Yann Fouéré ha cumplèn 96 onns

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ «È quai pussaivel?» Uschia pudèv'ins clamar or, vesend il surrì d'in um vegl, sin in maletg d'ina publicaziun flama, cun ina legenda che s'aveva: «Yann Fouéré, commember correspondent da nosa uniun, (...) ha cumplèn 96 onns ils 26 da fanadur 2006» (1). Tgi che legia vegn strusch ad enconuscher quel num. Dentant ha Fouéré stgaffi 1968 ina ditga proverbiala ch'ins dovra savens oz en in senn che n'è tuttavia betg quel da ses autor. Il slogan «Europa da tschient bandieras» vala per blers sco code per la visiun d'in continent nua ch'ìls stadis na tolerassan nagina restricziun da lur suveranità absoluta. Ma ina tala visiun vegn beffegiada mintga dì da la globalisaziun che sforza tuts pajais, schizunt la superpussanza, da renunziar ad ina porziun da lur libertad d'agir. Tgi che legia «L'Europe aux cent drapeaux» (2) ord il puntg da vista da noss 21avel tschientaner scuvra patratgs directivs ch'èn restads gist uschè actuals sco lezza giada, en l'Europa da Willy Brandt (1913–1992), Alexander Dubcek (1921–1992), Francisco Franco Bahamonde (1892–1975), Charles de Gaulle (1890–1970) e Josip Broz «Tito» (1892–1980).

Laud da la Svizra

Fouéré admira la Svizra: «Mintga chantun sa dat leschas libramain, maina sez sias finanzas, impona sia atgnas taglias, ha ses funcziunaris e sia polizia, giada tutas libertads politicais, administrativas, culturalas, socialas ed economicas ch'el giavischa, fin che lezzas leschas e l'exercizi da lezzas libertads na cuntradeschian betg a las leschas da quella federaziun ch'ìls chantuns han decidì da stgaffir per lur protecziun cuminaivla e lur niz cuminaivel (...). I restan suverans, e las autoritads federalas han mo quellas competenzas ch'ìls chantuns las han transferì en tutta furma. La sfida fundamentala da mintga regenza federala è pia ch'ella sto disponer d'ina pussanza executiva ferma avunda per sfurzà si las leschas federalas a mintga commember. Quai gartegia mo sch'ìls chantuns èn relativamain flavel e sch'ìl pli ferm na sa betg far frunt sulet a la pussanza cuminaivla (...). Il chantun Berna dumbra var la sesavla part da la populaziun svizra (...) e na savess periclitar sul sulet l'unitad federala svizra» (pp. 106–108). Quai scriveva l'autur avant bunamain quaranta onns. Oz dumbra il chantun Turitg 1 261 000 olmas, pia bunamain 17% da la populaziun svizra (7 418 000); el è segìr il pli ferm, ma na po dominar tschels. Quai succedess segìr sch'ìns fusionass l'aglomeraziun turitgaisa ad in chantun, sco che singuls tecnocrats siemian da realisar. Plinavant profetisava Fouéré 1968 ina creaziun realisada pir amez ils onns settanta: «L'unica schliaziun cuntentaivla per ils Giurassians francofons, ils quals fan part dal chantun Berna, para quella d'als conceder l'autonomia e suveranità chantunala (...). La flexibilitad senza cunfins dal federalissem pussibilescha da schogliar tgunsch lez problem; en in stadi unitari perencunter san minoritads malcontentas u donnegiadas mo tscherher tranter l'assimilaziun totala e la revolta per sa separar e vegnir independentas» (p. 109).

«Small is beautiful»

Fouéré vesa il success svizzer sco ina lescha geopolitica: «L'ideal da l'Europa e da sia cultura è quel dal stadi pitschen. L'Europa (...) na po survivar en sia realità fisica e spiertala senza stadis pitschens» (p. 138). L'autur punctuescha: «Il stadi pitschen è essenzialmain democratic, il grond perencunter na po

L'Europa na po survivor en sia realità fisica e spiertala senza stadis pitschens, di Yann Fouéré.

tuttina betg esser democratic (...). Caesar, Napoléon, Hitler, Stalin eran figls da stadis gronds (...). La cultura na resulta dentant betg dals stadis pitschens en sazes; individus èn quels che realiseschan la litteratura, l'art, la musica, la filosofia e las ovras dal spiert. Augmentond il dumber da societads politicais e da centers regionalas e naziunals da cultura, augment'ins era las creaziuns spiertalas (...). Per ch'ìl mund possa s'allegiar da gronds picturs, filosofos e musicists, basegni blers poets, filosofos e musicists main gronds che possian viver e sa sviluppar grazia a societads pli pitschinas e chapitalas regionalas decentralisadas. Ils regents da stadis pitschens na pon far ina politica da pussanza, siemiari ambiiziuns globalas u bramir in'atgna bumba atomica; i provan plitost da perennisar lur num bajegiond monuments, museums, bibliotecas, gruppas d'abitaziuns modernas, mirs da serra u industriais, ubain creond scolas ed universitads (...). Plinavant san ins cuntentar la varietad dals gusts, giavischs ed aspiraziuns dals publics locals, regionalas e naziunals en in sistem da stadis pitschens decentralisads (...). Ins sa variar ed adattar las furmas da regenza, leschas socialas, educaziun, protecziun dals linguatgs locals, scolaziun professiunala, l'agricultura, las investiziuns u la commercialisaziun» (pp. 134–137).

In dogma fatal

Ma cun il 19avel tschientaner e l'emprima mesad dal 20avel ha triumfà l'oppost dal stadi pitschen, numadamain il stadi naziunal. Fouéré stigmatizescha ses creatur: «Napoléon (...) ha dà al stadi naziunal ina structura administrativa solida ed uniforma, reglond sias funcziuns manidlamain, organisond la religiun e l'educaziun e las lions al servetsch dal stadi. La Frantscha entera è ina caserna ordinada e manada dal stadi, nua ch'ìns lavura, ura e mora per el. Anc oz èsi uschea» (pp. 71–72). L'autur scriveva mo sis onns suenter la fin da la guerra da liberaziun

algeriana, nua che var 15 000 militars da l'armada franzosa èn morts; tiers vegnan var 150 000 schuldads algerians en servetsch da Frantscha («harkis») laschads enavos en l'Algeria sin cumond da de Gaulle e mazzacrads per vendetga en l'Algeria independenta suenter l'armistizi da 1962. Fouéré cuntradescha «al dogma che mintga naziun astgia e duaja furmar in agen stadi suveran ed independent (...). L'emprima guerra mundiala ha manà a sparter il davos stadi suveran da l'Europa [l'Austria-Ungaria, G. S.-C.] che na siemiava betg da snegar sia essenza plurinaziunala. Sin sias ruinas han ins costruì stadis naziunals suverans ed independents (...). Cunfins novs han mess fin a l'unitad economica dal batschigli dal Danubi, augmentond ils motivs da conflicts. En lez punct da cruschada da linguatgs e pievels na san ins simplamain betg fixar cunfins, per l'economia e la duana, che correspundian als cunfins etnics; in stadi plurinaziunal avess pudì unir l'intschess cun il federalissem intern, ma stadis naziunals suverans e separads savevan mo divider (...). Ils victurs han dictà la pasch, ma han tuttafatg tralachà las minoritads da lur agens intschess, sco en l'Irlanda, l'Alsazia, la Catalugna, Bretagna e Flandra (...). I han annectà sdrimas tudestgas ed ungarais a l'artifiziala Tschechoslovachia per motivs dal tuttafatg strategics (...). La pasch fallada che ha mess fin a l'emprima guerra mundiala cunteneva gia la segunda» (pp. 77–79). Fouéré raporta co che la Frantscha ha provà – adumbatten – d'impedir il diever d'ina coinea bretona sur ils quatter idioms tradiziunals, tenor la maxima latina: «Divide ut imperas!».

In maletg antiquà

La bilantscha da la situaziun 1968 tenor Fouéré tuna: «L'Europa d'oz porta las consequenzas da ses sbagls e sias stravaganzas. Ella sa decumpona oz sut nos eglis (...). Cun l'excepziun da la Russia sovietica, oramai pli asiatica

ch'europèana, n'è nagin dals loschs stadis naziunals da l'Europa ina gronda pussanza (...). I èn vegnids stgatschads da lur possess americans, africans ed asiatics; (...) avant lur porta rebelle-schan (...) pievels fomentads e furmiclers umans (...). Ils stadis naziunals d'oz n'èn betg pli patruns da lur decisius (...). Lur suveranità è oramai in'illusiuon, mo pli in mitus ch'i mantegnan cun blers custs. Cun lur pussanza politica poni anc adina preservar l'urden aifer lur cunfins, ma i na san procurar vairamain per defender lur pajais, segìr sia independenza, protegger la vita da ses burgais, schliar crisas economicas (...) e problems socials. Lur intschess derivan da guerras casualas, da lur volontad da conquista, da la fantasia da lur giurists, da lur armadas e politichers, ma i na correspundan pli a la realità economica; questa sursiglia frestgamain ils cunfins, sco l'unitad economica dal Rain che cumpiglia parts da tschintg stadis. Noss continent plain cunfins da duana e da stadis è vegnì antiquà» (pp. 19–20).

Vivifitgar patrias sut squitsch

L'autur recumonda pia in'uniun politica da l'Europa, nua ch'ìls stadis naziunals desistessan da porziuns da suveranità; però a medem temp «duain la Frantscha, Spagna, l'Italia, Gronda Britannia, Belgia euv. acceptar la partiziun da lur intschess en regiuns autonomas, avischinond lur constituziuns a quellas da la Germania, (...) ils Stadis unids e la Svizra (...). Senza il cuntropais da las regiuns sa sviluppass l'Europa ad in superstadi inuman ed abstract (pp. 196 e 198). Fouéré punctuescha adina puspè ch'i sa tractia «be» da vivifitgar patrias che han vivì sco stadis durant tschientaners, «elements relevant da la vita europeana» (p. 67) enfin a lur conquista tras vischins pli ferms sco la Castiglia-Spagna, Frantscha e Russia: «Charles de Gaulle ha ditg: 'La Frantscha han ins stgaffi cun fridas da spada'. Cun la spada han ins abolì l'indipendenza da Burgogna, Bretagna e [dal contadi da] Toulouse, (...) sco era [dal reminent] da l'Aragón, la Flandra, l'Andalusia, l'Ucraina, Polonia, Estonia, Lettonia e Lituania» (p. 67). Cun «Aragón» manegia l'autur ils stadis da la curuna d'Aragón abolids a l'entschatta dal 18avel tschientaner, pia cun la Catalugna, Mallorca e Vallènia. El citescha (p. 198) ils pleds suandants dal scriptur André Gide (1869–1951): «Il vair spiert european fa frunt a l'isolaziun arroganta dal naziunalissem, sco er a l'anonimad che l'internaziunalissem pretenda (...). Pli agen ch'ins è, meglier ch'ins lavura per il bain il pli general; quai constat tutina tar ils pajais sco tar ils individus.» En quest senn scriveva Fouéré 1968: «La Belgia (...) è pronta per vegnir federala e dar l'autonomia politica basegniva a Flandra e Vallonia» (p. 184). In problem bler pli vast era quel dal «fracziunament dal stadi sur imperialist e totalitar (...); las pliras republicas sovieticas pudeschan [lur] en sazezzas vegnir a far part da l'Europa nova» (p. 182).

Ins ha fatg progress

Gist areguard l'antierur «bloc da l'ost» han ins s'avischinà al giavisch da Fouéré. Pliras republicas sovieticas da lezza giada èn oz democraticas; trais fan schizunt part da l'Uniun europeana (UE), ensemen cun stadis danubians antruras communistas che contribueschan a restaurar il spazi economic da l'Austria-Ungaria. Prest vegnan era la Bulgaria e Rumenia a schlargiar questa restauraziun, lura probablamain la Croazia. Dentant resta ina sutga vita, quella da la Serbia nazionalista che posseda la curva dal Danubi cun Novi Sad, numnà Uj Vidék dal temp ungarais. Realisada è la profèzia da Fouéré areguard la Belgia, oramai federala cun la Flandra e Vallonia. La Frantscha, Gronda Britannia, Italia e Spagna han

sa svilupadas en il senn da Fouéré, ma en mesiras differentas. Ils progress ils pli gronds ha fatg la Spagna cun sias deschet regiuns autonomas. L'Italia ha era procurà per l'autonomia da tut sias regiuns, ma las pliras han competenzas pli limitadas. Anc pli restrictiva è la Frantscha, almain areguard sias 22 regiuns europeanas; i n'astgan tutina betg sa dar atgnas leschas, e quai en num dal dogma da «la republica ina ed indivisibla». La Gronda Britannia ha dà l'autonomia al Cymru/Wales e cuntant a la Scozia (3 e 5 milliuns olmas), ma l'Engalterra fin al flum Tweed (strusch 50) dependa anc adina da l'enorma Londra (strusch 7,4). Era l'uniun politica da l'Europa ha fatg progress. 1968 numnava Fouéré il project da cuminanza economica europeana cun sis commembers «la culminaziun da las fadias impundidas dapi la segunda guerra mundiala per crear in'autentica federaziun politica europeana» (p. 27). Lezza giada sa tractavi mo dals medems sis fundaturs da la cuminanza europeana per cotgla ed atschal. Oz datti l'UE cun 25 commembers, 12 dals quals han ina valuta cuminaivla ch'in 13avel, la Slovenia, duai surpigliar dal 2007. Almain uschè relevantas èn las frequentas sentupadas da represchentants qualifitgads dals commembers per discutir dumondas cuminaivlas; l'UE ha schizunt sa dà 1997 in respunsabel da politica exteriura, malgrad lur bleras divergenzas da detagl en lez grad. La globalisaziun adina pli stretga sforza ils stadis da l'UE da sa cunvegnir areguard las grondas sfidas dal planet, saja quai la crisa perpetua dal Proxim Orient, l'immigraziun illegala africana («pievels fomentads», s'aveva Fouéré) u las relaziuns politicais, economicas e militarais cun la superpussanza.

Per la Bretagna

Co è Fouéré vegnì adaquella da s'engaschar per in'Europa da regiuns autonomas? «L'Europe aux cent drapeaux» è mo il pli renumà d'in mez tozzel cudeschs da ses autor: «Les saints bretons et leur œuvre nationale» (1934), «Nous devons obtenir l'enseignement du breton» (1935), «Enseigner le breton, exigence bretonne» (1938), «De la Bretagne à la France et à l'Europe» (1957) e «La Bretagne écartelée» (1962). Sco scriptur e schurnalist fa'l part da la litteratura franzosa, sco Breton è'l figl d'in pievel che ha stuì patir dals Franzos beffas cleramain razzistas, cuntant en ina seria da comics populars davant ina fumitgasa ordvart tuppa en costum breton. Ma gia sco giuven ha Fouéré dastgà viagar tras l'Europa e percorscher che la Bretagna n'era betg in cas isolà. El sa regorda: «1935–1939 suna stà suprastant da gruppas franzosas da giuventetgna. Uschia hai fatg blers viadis che m'han manà a frequentar tutas organisaziuns internaziunals e pussibilità da visitar lieux neuralgics da l'Europa: Praha, Vienna, Budapest, Bucuresti euv. Jau hai pia retschertgà manidlamain davant dumondas da minoritads en naziuns da l'Europa centrala, mesirond l'infin dals sbagls dals 'mazlers' tar ils patgs [da 1919–1920]» (3). Cun sias publicaziuns ha Fouéré defendì la Bretagna, savend ch'igl era in cumbat per in'Europa pli gista, pli bella e pli genuina.

1) Mededelingen van de vereniging van Vlaams-nationale auteurs, fanadur-avust 2006. Adressa: p/a Bosstraat 2, B-9310 Baardegem-in-Aalst/Flandra. Posta electronica: willy.cobbaut@pandora.be

2) Yann Fouéré, L'Europe aux cent drapeaux, Paris (Presses d'Europe) 1968.

3) Yann Fouéré, La Bretagne écartelée, Paris (Nouvelles éditions latines) 1962, p. 38.